

Anatoli Uschomirski

A HEGYI BESZÉD ZSIDÓ SZEMSZÖGBŐL

Amit a zsidók és a keresztyének
közösen megtanulhatnak Jézustól

EVANGÉLIUMI KIADÓ

A fordítás az alábbi kiadásból készült:

Anatoli Uschomirski: Die Bergpredigt aus jüdischer Sicht, Was Juden und Christen gemeinsam von Jesus lernen können

© 2019/2021 SCM Hänssler in der SCM Verlagsgruppe GmbH, 71088 Holzgerlingen, Deutschland (www.scm-haenssler.de)

Magyar kiadás:

© 2022 by Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió

Fordította: Tóth Gergely

A rabbinikus szövegeket a héberrel és arámvival összevetve lektorálta és pontosította; továbbá a német szöveget lektorálta: Kóvér András

Szerkesztő: Wintermantel Balázs

<http://www.izrael-immanuel.net/>

A szerző ugyanazt a bibliarészt időnként több fordításból is idézi a magyarázatok során. Ebben a fordítás követi a német szöveget.

A fordítás során elsősorban az alábbi bibliafordításokat használtuk fel:

A Magyar Bibliatársulat revideált új fordítású Bibliája

(RÚF 2014. – Budapest: Kálvin Kiadó)

A puszta létnél többet, Újszövetség fordítás

(CSIA 1978. – Bécs: Magánkiadás)

Az idézett verseknél jelöltük, ha más fordításból származnak.

ISBN 978-615-6209-33-7

A magyar kiadás jogainak tulajdonosa és a kiadásért felel az Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió

1066 Budapest, Ó utca 16.

www.evangeliumkiado.hu

Felelős szerkesztő: Vohmann Péter és Lemperger Róbert

Tördelés: K. Ór Erzsébet

Készült: **fotogOLD^{NY}Nyomda** 2022/018, Budapest

Felelős vezető: Borvető Béla

Ezt a könyvet családomnak szeretném ajánlani. Feleségemnek, Irinának, legjobb barátnőmnek, társamnak és kedvesemnek, akivel negyven éve járunk az élet hegyein és völgyein. Lányomnak, Alexandrának és férjének, Dennisnek, unokáimnak, Yaelnek és Noamnak – akik felé többet érzek, mint szeretetet – legyenek ezek a sorok életük meggazdagítására. Végül reménykedem abban és imádkozom azért, hogy úgy a messiási zsidók, mint a keresztyének magyarázataimból méríteni tudjanak, hogy Isten országa tovább épülhessen.

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	7
BEVEZETÉS	10
Az evangéliumok létrejötte	10
„A Tóra Máté szerint”	11
1. rész: A TANÍTVÁNYOKKAL SZEMBEN TÁMASZTOTT FELTÉTELEK	17
A BOLDOGMONDÁSOK	19
Boldogok a szellemi szegények	21
A bánkódók boldogsága	23
A szelídek boldogsága	24
Boldogok, akik az igazságosságra éheznek és szomjaznak	25
Az irgalmasok boldogsága	28
Boldogok, akik tisztaszívűek	30
Boldogok a békességre igyekezők	33
Boldogok, akiket az igazságosságért üldöznek	36
A PÉLDÁZATOK	38
A föld sója	38
A világ világossága	41
A jó cselekedetek	43
2. rész: A JOBB IGAZSÁGOSSÁG	45
A TÖRVÉNY ÉS AZ IGAZSÁGOSSÁG	47
A törvény és a kegyelem	47
Jézus hozzáállása a törvényhez	51

TÉZISEK ÉS ANTITÉZISEK	57
Jézus nem mond ellent a Tórának	58
Az élet szentsége	62
A házasság szentsége	70
A kapcsolatok szentsége	78
Az ellenség szeretete	94
ANNAK ÉLNI, AMIRE TEREMTVE VAGYUNK	102
Tökéletesnek lenni	102
A kapcsolat	104
3. rész: A MIATYÁNK	107
AZ IMÁDSÁGRÓL	109
Hogyan kell imádkozni?	109
A zsidó imádságok	114
Személyes megszólítás	121
Atyánk	123
Isten dicsérete és imádata	125
Jöjjön el a Te országod, legyen meg a Te akaratod	129
Legyen meg a Te akaratod	135
Kérések értünk, emberekért	137
Bocsásd meg vétünköt/vétkeinket	144
Ne engedj minket kísértésbe kerülni, hanem szabadíts meg a gonosztól	150
ZÁRÓFORMULA A MIATYÁNKBAN	160
Az ország és a hatalom	161
A dicsőség	161
Ámen	163
UTÓSZÓ	164
FÜGGELÉK	166
Szójegyzék	166

ELŐSZÓ

Az egykori Szovjetunióban születtem zsidóként. Egy ateista társadalomban nőttem fel, nem ismertem a Szentírást, a zsidó hagyományokat végképp nem. Azonban huszonzét évvel ezelőtt arra a meggyőződésre jutottam, hogy Jesua, a názáreti Jézus Izrael megígért Messiása. Amikor elolvastam az Újszövetséget, megdöbbenett az, amit kiváltott belőlem: elfásult zsidó gyökereim egyszerre felébredtek és táplálékot követeltek. A Messiás zsidó identitása adott bátorságot számomra, hogy a saját identitásomat felfedezem és megélejem.

A Biblia egy olyan történelmi dokumentumnak bizonyult, amely csak Izrael népe körében keletkezhetett. Ebből megtanultam, hogy elengedhetetlen az, hogy a Bibliát zsidó szemszögből is megvizsgáljuk. A keresztyén felfogás nem veszít ezáltal, hanem nagyon sokat nyer. Olyan fontos források, mint a *Misna*, a *Talmud*, a *targumok*, a *midrások*, a *kumráni iratok*, a zsidó imádságok gyűjteménye (*sziddur*), Josephus és Philón beszámolóí, sok évszázadon keresztül a Biblia keresztyén értelmezésében nem vették figyelembe. Másrészt a zsidók nem olvassák az Újszövetséget, így értékes felismeréseiket nem tudják megosztani az újszövetségi Írásokról. Olyan zsidókkal és keresztyénekkal való találkozásaim során, akik Isten Igéje iránt érdeklődtek, sok impulzust kaptam ennek a könyvnek megírásához.

Az írás alatt különösen azokra a messiási zsidókra gondoltam, akik hozzám hasonlóan egy olyan társadalomban nőttek fel, ahol a zsidó identitásukat nem élhették meg. Hetven év kommunizmusa nem múlt el nyomtalanul. Nagyon jól tudtuk, hogy zsidók vagyunk, mert a rejtett antiszemitizmus mindig jelen volt. Zsidó nemzetiségünk ott állt a személyi igazolványunkban. Paradox módon két állam volt, az egykori Szovjetunió és a náci Németország, amely zsidó polgártársaik okmányaiiba nemzetiségként (nem vallási felekezetként) írta be a *zsidó* szót. Ez a bejegyzés (oroszul „az ötödik paragrafusnak” nevezték) sok ember életébe került Németországban.

Azonban a sok hátrány ellenére a szovjet zsidók számára gyakran ez a bejegyzés volt az egyetlen kötelék, ami Izrael népével összekapcsolta őket. Ennek segítségével tudták a peresztrojka¹ után elhagyni szülőházukat és olyan országokba kitelepülni, amelyekben élt a vallásszabadság, legalábbis papíron. Sok olyan zsidó tért meg Jézushoz, mint én. Azóta közülünk néhányan azon fáradoznak, hogy úgy zsidó, mint keresztyén testvéreink egy új bibliai látásmódot kapjanak, és ezáltal még szorosabban összefonódjanak a Messiással, illetve Izrael népével is.

Isten tértől, időtől és kultúrától függetlenül működik. Isten egyedülálló terve volt, hogy a Bibliát zsidó dokumentumként hagyományozza át számunkra. Ez ugyanúgy érvényes a TeNaKh-ra² (az ún. Ószövetségre), mint az Újszövetségre. Bár sokan héber Bibliának nevezik a TeNaKh-ot és az Újszövetséget a nyelve miatt görögnek, pont az Újszövetség foglalta magába főként héber eszméket. Míg a TeNaKh-hoz évszázadok óta zsidó rabbik és keresztyén bibliatudósok írtak kommentárokat, az Újszövetséghez nagyon ritkán találni zsidó értelmezéseket.

Mivel rengeteget vagyok úton, és sok különböző keresztyén gyülekezetben és egyházban megfordulok, gyakran felteszik a kérdést: Miért van szükség a hegyi beszéd zsidó értelmezésére? Erre több válasz is van:

- A Biblia zsidó könyv.
- Jézus zsidó volt.
- Az első tanítványai zsidók voltak.
- Az evangéliumok szerzői szinte mindannyian zsidók voltak.

Ebből adódik az, hogy „zsidó szemüveg nélkül” csak nagyon egyoldalúan értjük meg az Újszövetséget. Nem titok, hogy a keresztyén hermeneutikában sok írás és kommentár a judaizmussal folytatott heves vitában keletkezett, sőt néhány közülük egyenesen zsidóellenes. Ez mindenekelőtt igaz az újszövetségi Írásokról szóló tanulmányokra.

---

1 Szovjet viszonyok átalakítására, a szocializmus megreformálására irányuló gorbacsovi politika. Közvetve hozzájárult a Szovjetunió felbomlásához.

2 TeNaKh – egy mozaikszó az Ószövetségre. T = Tóra; N = Nevi'im (Proféták); K = Ketuvim (Írások).

Másrészt a zsidók tudatosan távol tartották magukat az újszövetségi Írásoktól. Csak a 20. század végére növekedett meg az érdeklődés a zsidók körében, azonban főként történelmi szempontból, hisz a zsidó tudósok között csak kevés volt, aki hitt Jézusban.

Mára megváltozott a helyzet. Ötven éve a messiási mozgalom világszerte terjed. A jézushívő zsidók között van néhány, aki azon fáradozik, hogy Isten Igéjét zsidó szemszögből tanulmányozza, és felismeréseit továbbadja másoknak. Kiváltságnak tartom, hogy az Újszövetség zsidó értelmezését megismerhettem anélkül, hogy a keresztyént emiatt lebecsülném.

Jézus követőiként szeretjük Istent és az Ő Igéjét. Ha valamit szeretünk, akkor abból többet szeretnénk kapni. Ez a „több” érdek engem: Hogyan tudjuk még jobban megérteni azt, amit ma Jézus beszédeivel mondani szeretne nekünk?

Albert Einsteint egyszer megkérdezték: „Hogyan jutott el odáig, hogy relativitás elméletét megalkossa?” „Más tudósokkal együtt a három newtoni törvény klasszikus útján haladtam. De egészen banális pontokon, ahol mások a kutatásaikban egyszerűen tovább haladtak, én megakadtam. Ezáltal új látásmódot kaptam ezekre a pontokra nézve, és a világot másképp láthattam” – válaszolta.

Ezért szeretném a hegyi beszédet, az Újszövetség egyik legismertebb részét megvilágítani, és eközben megállok olyan igéknél, amelyeket már majdnem kétezer éve olvasnak, és zsidó szemüvegen keresztül vizsgálom meg őket. Ennek során gyakran felhasználok Alex Blend rabbi, Pinc-has Polonsky rabbi és dr. Guido Baltés magyarázatait. Mindhármuknak nagyon hálás vagyok kiváló bibliatanításukért, amelyeket publikációikban olvastam és személyes találkozásaink során hallottam tőlük.

Ugyancsak köszönettel tartozom Christa Jägernek és Christine Kathmann-nak, akik nagyon lelkiismeretesen „kibogozták” és stilizálták írásomat, és a hibákat kijavították.

Köszönöm, ha velem tart ezen az izgalmas úton a hegyi beszéd értelmezésében, és bízom benne, hogy értékes felismerésekkel gyarapodik látásmódja Jézus e tanításáról.

BEVEZETÉS

A négy evangélium Jézus életéről számol be. Ez a könyv a Máté evangéliumában áthagyományozott hegyi beszédről szól. Néha idézek más verseket is az Újszövetségből. Legtöbbször azonban olyan forrásokat használok, amelyek ismertek voltak azok számára, akik előtt Jézus elmondta híres tanítását, tehát ószövetségi verseket és forrásokat a zsidó hagyományból. Mégis szükségesnek tartom, hogy az evangéliumok keletkezését most nagy vonalakban elmagyarázzam.

AZ EVANGÉLIUMOK LÉTREJÖTTE

A názáreti Jézus halála és feltámadása után történetét tovább hagyományozták. A szóbeli tradíció Izráelben magas szintre fejlődött, a továbbadás valódi tudományt jelentett, amit az ember elsajátíthatott. Így vált a zsidó szóbeli hagyomány részévé Jézus története: hogyan született, hogyan választotta ki tanítványait, hogyan gyógyított embereket, mindenekelőtt azonban, hogyan tanított. Magától értetődően elbeszélésték a halálát és a feltámadását is. Kr.u. 60 és 80 között merült fel először az igény arra, hogy a történetét lejegyezzék. Így keletkeztek az ún. szinoptikus evangéliumok (görög, *syn* [*szün*] = együtt; *ópsis* [*ópszisz*] = látás, látni; *synopsis* [*szünopszisz*] = „együttlátó”).

Az evangéliumok szemtanúk beszámolóí, de egyedülálló irodalmi műfajt is alkotnak különleges szerkesztésmódjukkal. A történetek nem kapcsolódnak szorosan egymáshoz, ellentétben az Ószövetség történeti elbeszéléseivel. Ez alapján a történetek különösen alkalmasak arra, hogy prédikációk témájaként szolgáljanak, mert semmilyen előzetes ismeret nem szükséges megértésükhöz. Ez nemcsak az összes példázatra érvényes, hanem a csodálatos gyógyításokra is, az epizódokra, amikor törvénytartók mennek Jézushoz, kérdéseket tesznek fel és választ kap-

nak, vagy az utolsó vacsorára, Jézus keresztre feszítésének történetére és feltámadására. Annak ellenére, hogy az egyes történetek összekapcsolódnak egymással egy fő gondolat révén, önmagukban is teljesek. Így maga a hegyi beszéd is a Messiás tanításának önálló egysége.

Tudományos ismereteink szerint Márk írta az első evangéliumot. Amikor Máté elolvasta, bizonyára észrevette, hogy Isten által inspirált írás, de – pongyolán fogalmazva – hiányzott neki belőle valami. Tudjuk, hogy Márk nem volt apostol, hanem Péter egyfajta titkára. Felettebb valószínű, hogy evangéliumát nem zsidóknak írta. Márk evangéliumának középpontjában Jézus halála és feltámadása áll, ami központi elem mind a négy evangéliumban. De Márk nem említ egy lényeges témát, amit Máté evangéliumában találunk meg: Jézus tanítását, aminek a hegyi beszéd különösen nagy részét teszi ki.

Máté zsidóknak írta evangéliumát, és a zsidó felfogás szerint a Messiás mindenekelőtt a Tóra tanítója. Ezt például a számáriai asszony kijelentése teszi nyilvánvalóvá: „Tudom, hogy Messiás jön, akit Krisztusnak mondanak. Ha az eljön, mindent tudunkra fog adni” (Jn 4,25). A *mindent tudunkra fog adni*, illetve az *igazságot tanítani* szavak zsidó kontextusban azt jelentik: Isten Igéjét, a Tórát helyesen magyarázni. Ezért helyezte Máté Jézus tanítására a hangsúlyt.

„A TÓRA MÁTÉ SZERINT”

A ZSIDÓ FELFOGÁS SZERINT
A MESSIÁS MINDENEK-
ELŐTT A TÓRA TANÍTÓJA.

Máté evangéliumát eredetileg héberül írták, amit öt fontos történeti forrás bizonyít.³ Később fordították le görögre, a

héber eredeti pedig elveszett. A legrégebbi áthagyományozott fordítás az ún. *Codex Sinaiticus* 350-ből, melyet a lipcsei egyetemi könyvtár őriz. Ha ma magyarul olvassuk a Máté evangéliumát, akkor bizonyos értelemben kettős értelmezésről van szó, hisz minden fordítás önmagában

3 Hierapoliszi Papiasz, Iréneusz, Tertullianus, Órigenész, Kaiszareiai (Caesareai) Euszebiosz.

már egyfajta értelmezés, mivel a fordító nem egy semleges kulturális közegben alkot, hanem vallási és értelmezési hagyományok között, és szinte minden szónak több fordítási lehetősége van.

Néhány tudós meglátása szerint, akikhez csatlakozom, a Máté evangélium felépítése megfelel Mózes öt könyve, azaz a Tóra szerkezetének.

A legfontosabb témák „Máté Tórájában” röviden összefoglalva a következők:

- **Első könyv (1–7. fejezet):** Isten országának irányelvei, Bemerítő János, nemzetség táblázat, Jézus bemeztkezés, a megkísértés és a hegyi beszéd.
- **Második könyv (8–10. fejezet):** Tanítványság és követés.
- **Harmadik könyv (11–13. fejezet):** Kicsoda a Messiás?
- **Negyedik könyv (13–19. fejezet):** A kehila, a gyülekezet: a gyülekezet értelme, hét tulajdonsága és egyebek.⁴
- **Ötödik könyv (19–27. fejezet):** A keresztút, a követés, a második eljövétel, hét példázat az ítéletről.
- **Befejezés (27–28. fejezet):** apokalipszis, messiási királyság, misziós megbízás.

Miért építette fel Máté éppen így az evangéliumát? A kérdésre adott válasz egy másik kérdéssel függ össze: Ki a legfontosabb személyiség, aki összefonódik a Tórával? A zsidók azt válaszolnák: Mózes.

Máté új Mózesként mutatja be a Messiást, ezért használja ezt a szerkesztési elvet. Jézus és Mózes életében, illetve Jézus és egész Izrael népének sorsában valóban félreismerhetetlen párhuzamok vannak, amelyekből néhányat a következő táblázat felsorol:

---

4 Lásd a kehilláról szóló a fogalommagyarázatot.

Mózes	Jézus
Születése után nem sokkal közvetlen életveszélybe kerül. A fáraó sok ártatlan zsidó gyermek meggyilkolását rendeli el.	Születése után nem sokkal közvetlen életveszélybe kerül. Heródes sok ártatlan zsidó gyermek meggyilkolását rendeli el.
Mózes gyerekkorát Egyiptomban tölti.	Jézus gyermekora egy részét Egyiptomban tölti.
Mózes egy csoda révén menekül meg.	Jézus egy csoda révén menekül meg.
Mózes parancsára szétválík a tenger.	Jézus úrrá lesz a tengeren.
Mózes Egyiptomból Kánaánba megy (a későbbi Izraelbe).	Jézus Egyiptomból Izraelbe megy.
Mózes negyven napig böjtöl a Sínai hegyen.	Jézus negyven napig böjtöl a pusztában.
Mózes egy hetven fős „csoporttal” munkálkodik együtt.	Jézus hetven tanítványt küld ki.
Mózes egy hegyen kapja Isten kinyilatkoztatását.	Jézus felmegy egy hegyre és átadja Isten kinyilatkoztatását Izraelnek.
Mózes átéli, hogy az Istennel való találkozása után arca természetfeletti módon ragyog.	Jézus átéli, hogy Isten dicsősége ragyog arcán.
Mózes közbenjár a népért.	Jézus közbenjár a népért.
Mózes halála után négy személynek megjelenik.	Jézus halála után számtalan embernek megjelenik.

Izrael népe	Jézus
Izrael vízen keresztül megy át (Nádas-tenger, Jordán).	Jézus a vízen keresztül megy át (bemerítkezés a Jordánba) és a vízen jár (Genezáreti tó).
Izraelt Isten elsőszülött fiának nevezi (2Móz 4,22).	Jézust Isten elsőszülött Fiának nevezik.
Izrael a pusztán kel át (40 évig).	Jézus a pusztát járja (40 napig).
Izraelt a pusztában teszi próbára Isten.	Jézust a pusztában teszi próbára Isten.

A HEGYI BESZÉD EGY-
FAJTA „HASZNÁLATI UTA-
SÍTÁS” JÉZUS ODASZÁNT
TANÍTVÁNYAINAK.

Jelen írás „a Máté szerinti Tóra” első könyvének utolsó részével foglalkozik. A hegyi beszéd csak Máténál található meg az Újszövetségben, ám Lukács evangéliumában

(Lk 6,17–49) olvashatunk néhány párhuzamos szakaszt az ún. „síkságon mondott beszédben”.

Egy fontos utalás mindkét verzióban feltűnik:

Aztán tanítványaira emelte szemét, és így szólt: „Boldogok a szegények, mert övék az Isten királysága.” (Lk 6,20)

*Ahogy a tömegeket meglátta, felment a hegyre. Ott leült és hozzámé-
tek tanítványai. (Mt 5,1)*

Mindkét vers felvilágosítást ad arról, hogy kiknek szól a hegyi beszéd: Jézus tanítványainak, a jövődő magvetőinek. Más szavakkal a jövődő tanítóinak. A hegyi beszéd nem a mennyek országának alkotmánya, nem tartalmaz általános jogokat és kötelezettségeket minden ember számára, hanem egyfajta „használati utasítás” Jézus odaszánt tanítványainak.

A Mátében említett és a Lukácsban értelemszerűen meglevő ülés-, illetve állásrend része a zsidó hagyománynak. Ha egy zsidó tanító tanítani kezd, nem a szószékre megy fel, hanem leül. Közvetlenül a tanító előtt a legjobb tanítványai ülnek. Azonban a legjobbak nem azok voltak, akik mindent megértettek, hanem azok, akik a legtöbb kérdést tették fel. Jaj volt annak, aki a legjobb tanítványok közül egy tanítás alatt nem tett fel kérdést, mert mindjárt a hátsó sorokba ültették.

A következő vicc is világossá teszi, hogy milyen fontosak a jó kérdések:

Egy keresztyén megkérdez egy zsidót: „Ti, zsidók, miért válaszoltok egy kérdésre mindig egy újabb kérdéssel?” „Miért ne?”

A hegyi beszéd három fejezetet foglal magába Máté evangéliumából. Könyvemben főként az ötödik fejezetre összpontosítottam, amely véle-

ményem szerint a leglényegesebb. Bár a hatodik és a hetedik fejezetben is jelentős kérdések kerülnek elő, mint az alamizsna adása, az imádság, a böjt, de e könyv kereteit ezek meghaladnák és elvonnák a figyelmet a lényegről. Ezért a hatodik fejezetből csupán az imádság témáját fogom kiragadni és a keresztyének legfontosabb imádságát, a Miatyánkot veszem górcső alá zsidó szemszögből.

1. RÉSZ

A TANÍTVÁNYOKKAL SZEMBEN TÁMASZTOTT FELTÉTELEK

A BOLDOGMONDÁSOK

Ahogy a tömegeket meglátta, felment a hegyre. Ott leült és hozzámementek tanítványai. Ekkor megnyitotta száját és így tanította őket:

Boldogok a Szellem által a szegények, mert övék a mennyek királyi uralma!

Boldogok, akik sírnak, mert meg fogják bátorítani őket!

Boldogok a szelídek, mert örökrészül fogják kapni a földet!

Boldogok azok, akik az igazságosságra éheznek és szomjaznak, mert majd kielégítik őket!

Boldogok a könyörülők, mert rajtuk is könyörülni fognak!

Boldogok a tisztaszívűek, mert látni fogják az Istent.

Boldogok a békeséget készítők, mert majd Isten fiainak hívják őket!

Boldogok azok, akiket az igazságosságért üldöznek, mert övék a mennyek királyi uralma!

Boldogok lesztek, még ha gyaláznak is titeket, ha énértem üldöznek, és hazugul mindenféle rosszat mondanak majd ellenetek!

Örüljete, ujjongjatek ilyenkor, mert nagy a bérétek a mennyekben!

Hiszen már a prófétákat is így üldözték, akik előttetek éltek!

(Mt 5,1-12)

A hegyi beszéd elején a boldogmondások állnak. E versek tanulmányozásánál fontos, hogy amennyire csak lehetséges, az akkori hallgatóság fülével halljunk mi is. Sajnos nem tudunk túlságosan sokat róluk. Csak két dolog biztos:

1. Héberül, de mindenekeelőtt arámul beszéltek.
2. Nagyon jól ismerték a Bibliát (sok mindent kívülről is tudtak belőle).

Ez azt jelenti, hogy a héber és az arám kifejezések meghatározott képeket és asszociációkat váltottak ki a Kr. utáni első században élő zsidó hallgatóból, mivel azok az Ószövetség verseit idézték fel bennük. Például e tanítás első mondatában ez hangzik el:

Boldogok a Szellem által a szegények, mert övük a mennyek királyi uralma! (Mt 5,3)

Héberül az *asre* szó annyit jelent: boldog. Azok az emberek, akik a héber Bibliában jártasak, tudják, mit jelent ez. A Tórában a következő kifejezések találhatóak:

וְתֹאמַר לְאֵהָבָאֵשְׁרֵי כִּי אֲשֶׁר־וּגְי בְּגֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר:

Akkor ezt mondta Lea: Boldog vagyok! Bizony, boldognak mondanak engem a leányok. Ezért nevezte el őt Ásérnak. (1Móz 30,13)

אֲשֶׁר־י הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים וּבְהַרְדָּה תַּטְּאִים לֹא עָמַד וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יָשָׁב:

Boldog ember az, aki nem jár a bűnösök tanácsa szerint, nem áll a vétkesek útjára, és nem ül a csúfolódók székére. (Zsolt 1,1)

**BOLDOGOK AZOK, AKIK
SZEM ELŐTT TARTJÁK
CÉLJUKAT, ÉS EL IS ÉRIK.**

A boldog azt jelenti, sikeresnek és termékenynek lenni, illetve lelkiismeretesen és eltökélten az igaz úton járni. Az az ember boldog, aki szem előtt tartja célját és el is éri. De miért állnak Jézus tanításának elején a boldogmondások? Mi miatt hangzanak el először?

A boldogmondásokban Jézus azt magyarázza el, hogy mit vár a tanítványaitól. Akkoriban megszokott volt egy zsidó tanítótól, hogy így kezd. Rabbí Tarfon például ezt mondta: „Csak az lehet tanítvánnyá, aki a hústól tartózkodik.” Minden prédikációja így kezdődött. Következésképpen a hallgató tudta, hányadán áll a dolog, és el tudta dönteni, hogy kész-e arra, hogy vegetáriánusként éljen azért, hogy Rabbí Tarfon tanítványa legyen. Egy másik tanító, Rabbí Akiba azzal kezdte a pré-

dikációját, hogy felhívta a figyelmet a két legfontosabb parancsolatra: Isten és a felebarátok szeretetére. Ez által a hallgató azonnal tisztában volt azzal, mit várnak tőle.⁵

Jézus ugyanezt teszi. Tanítása kezdetén elmagyarázza tanítványainak, hogy mi vár rájuk: egy nehéz út, és e világon nem jár érte kecsesgető jutalom! De ez az út arra szolgál, hogy Jézus tanítványává válhassunk és tanulhassunk tőle.

BOLDOGOK A SZELLEMI SZEGÉNYEK

Boldogok a szellemi szegények, mert övék a mennyek országa.

Vagy másképpen megfogalmazva: boldogok azok, akik Isten előtt szegények, de akik Isten gazdagságának jó útján vannak az Ő uralmi területén.

A fogalmat – עניי רוח (anijje ruach), azaz szellemileg szegény – az esszénusoktól ismerjük. Így nevezték magukat a kumrániak. A rabbinikus és a kumráni iratokban azok a *szellemileg szegények*, akik alázatosan várnak az Úr napjára és állandóan váraкоznak a Messiás eljövetelére.

Meglátásom szerint a Jézustól származó „övék a mennyek országa” kifejezés fordítása nem egészen korrekt. Mi nem tudjuk birtokolni az országát, nem a miénk, hanem a Teremtőé. Itt annak kellene állnia, hogy „ilyenekből”, illetve „olyanokból, mint ezek”, áll a mennyek országa. Ők azok, akik Isten közelségét keresik és szenvednek attól, hogy viszonylag még távol vannak Istentől.

Mit jelent azonban az, hogy „boldogok a szellemi szegények, mert övék a mennyek országa”? Ha megnézzük a TeNaKh-ot, megállapíthatjuk, hogy ez a gondolat nem új:

Ezt mondja a magasztos, a felséges, aki örök hajlékában lakik, szent az Ő neve: Magasságban és szentségben lakom, de a megtörttel és alázatos

5 bSabbat 31a; idézet Joshua Foer és Brett Lockspeiser (Hg.) weboldaláról, in www.sefaria.org: Talmud Bavli. <https://www.sefaria.org/texts/Talmud/Bavli>, [2019.07.31.].

szelleművel is. Felüdítem az alázatosak szellemét, felüdítem a megtörtetek szívét. (Jes/Ézs 57,15)

Hiszen mindent az én kezem alkotott, így keletkezett minden – így szól az Úr. Mert én arra tekintek, aki elesett és megtört szellemű, és aki igéimet tiszteli. (Jes/Ézs 66,2)

Isten előtt a töredelmes szellem a kedves áldozat. A töredelmes és megtört szívét nem veted meg, Istenem! (Zsolt 51,19)

A szellemileg szegény emberrel szemben áll a szellemileg gazdag. Az az ember gazdag szellemileg, aki saját meglátása szerint annyira jó, hogy Istennek ellenszolgáltatásként jó életet kell adnia számára. Nagyon sokan vannak az istenfélő emberek között, akik azt hiszik, hogy szellemileg gazdagok. Úgy vélik, hogy a több bibliaolvasás, imádság, alázat szellemi gazdagságot biztosít számukra. Önmagukban véve ezek jó és fontos dolgok. De maga a gondolkodásmód tévútra vezet, mert az Isten előtti magatartásunk az, ami valóban számít. Nem ok nélkül mondta Jézus:

Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. ... Mert nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket. (Mt 9,12-13)

A szellemi szegénység forrása az Istennel való kapcsolat. A szellemi gazdagság pedig a vallásos önelégültségből táplálkozik.

Ha az ember szellemileg gazdag, akkor túl nagy az egója. Az ilyen emberekről beszél a Példabeszédek 16,5:

Utál az Úr minden fölfuvalkodott szívűt: kezet rá, hogy nem marad büntetlen!

Egy büszke szívét olyan szellem irányít, amely Isten Szellemével nem tud együtt élni. Szellemünknek szegénynek kell lennie azért, hogy a Messiást követni tudjuk. Ez tanítványságunk kezdete. Ha úgy véljük, hogy szellemileg gazdagok vagyunk, akkor azt gondoljuk, hogy már semmit nem kell tanulnunk. Hisz már mindenünk megvan! Ahhoz,

hogy tanuljunk, éreznünk kell a hiányt, fel kell fogunk azt, hogy rá-szorulunk valamire.

A BÁNKÓDÓK BOLDOGSÁGA

Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.

A sírásról olvasva sokan a halálra és a temetésre gondolnak. De tényleg a sírásnak, a bánatnak és a gyásznak ezen formájáról van szó? Hol található meg a héber Bibliában a szomorúság, mint a kiválasztottság feltétele?

Ezt mondta neki az Úr: Menj végig a városon, Jeruzsálemen, és tégy jelt azoknak a homlokára, akik sóhajtoznak és nyögnek a sok utálatos dolog miatt, amit elkövetnek benne. (Ez 9,4)

A héber szövegben ez áll: **וְהִיטַוְתָּם** (vehitvita tav) – „és rajzoljanak egy tav betűt”. A tav a héber ábécé egy betűje: **Ⓣ**

Ezt az ábécét azonban a zsidók csak Babilonból hozták magukkal. Amikor Ezékiel megírta könyvét, más ábécét használt, amelyben a tav betű a következőképpen nézett ki: **✕**

Ez azt jelenti, hogy egy keresztet kellett festeni a gyászoló emberek homlokára! Egy midrás⁶ azt magyarázza, hogy a keresztet vérrel kellett felrajzolni. Azok az emberek, akiken ez a jel volt, megmenekültek. A sírás és a szomorúság a vigasztalás és a megmentés eszközévé vált! Ké-sőbb így szól Jézus:

Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és kövessen. (Mt 16,24)

Az Ezékiel 9,4-hez kapcsolódó zsidó értelmezés azt magyarázza, hogy azért rajzolták fel a jelet, hogy a halál angyala megkímélje a gyászolókat, míg mindenkit, aki elhagyta Isten útját, megbüntessen.

6 A midrás (héb. מדרש; többes száma: midrasim) a vallásos (főként bibliai) szövegek értelmezése a rabbinikus judaizmusban.

Jesajánál/Ézsaiásnál más megvilágításban láthatjuk azokat, akik gyászolnak:

Uramnak, az Úrnak Szelleme nyugszik rajtam, mert felkent engem az Úr. Elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, bekötözsem a megtört szíveket, szabadulást hirdessek a foglyoknak, és szabadon bocsátást a megkötözötteknek. Hirdetem az Úr kegyelmének esztendejét, Istenünk bosszúállásának napját, vigasztalok minden gyászolót. Hamu helyett fejdísz adok Sion gyászolóinak, gyászfátyol helyett illatos olajat, csüggedés helyett örömeiket. Igazság fáinak nevezik őket, az Úr ültetvényének: őt ékesítik. (Jes/Ézs 61,1-3)

Fejdísz, illatos olaj, örömeik – hamu és gyász helyett. A hamu a bűnbánat egy képe. A *zsák és hamu* azokra az emberekre utalnak, akik bűnbánatot tartanak. Héberül a *tesuva* szó jelenti a bűnbánatot. Ez a szó ugyanakkor választ is jelent. A bűnbánat válasz Istennek, aki megtérésre hív. A megtérés vezet el az Istennel való kapcsolatra. Az Istennel való kapcsolatban vigasztalódik meg a gyászoló (azaz a megtérő) ember.

A SZELÍDEK BOLDOGSÁGA

Boldogok a szelídek, mert örökrészül fogják kapni a földet!

Ha az első három boldogmondást egymás mellé tesszük, akkor Jézus azoknak a szellemi szegényeknek, akik mély kapcsolatban élnek Istennel, megalapozott reményt ad arra, hogy megkapják a földet. Jézus ezen a ponton a zsolnárokból idéz.

Az alázatosak öröklik a földet, és teljes békességet élveznek. (Zsolt 37,11)

Ha ma Jézus követőiként arról beszélünk, hogy „birtokoljuk az országot”, akkor Isten országát értjük alatta. Így van megírva:

Az igazak öröklik a földet, és ott laknak mindvégig. (Zsolt 37,29)

A Misnában⁷ van egy érdekes zsidó értelmezés a Jesaja/Ézsaiás 60,21-hez:

Az egész Izrael részese az eljövendő világnak, mert meg van írva: „Egész néped igaz lesz, örökre birtokában marad az ország; facsemete, amelyet én ültettem, kezem alkotása, amely dicsőséget hirdet” (Jesaja/Ézsaiás 60,21).⁸

Időnként a judaizmusban ezt úgy magyarázzák, hogy minden zsidó részesülni fog az eljövendő világban; mindegy, hogyan élt, automatikusan a paradicsomba kerül. De ez az értelmezés viszonylag újkeletű. Ennek a Misnából való idézetnek a hagyományos értelmezése a következő: minden zsidónak van egy potenciális birtoka, kertje az eljövendő világban. Minden evilági cselekedetével a „paradicsomi kertjét” műveli. Ha ebben csak gyom és bogáncs nő, nem kapja meg a részét, mert az ilyen földdarab nem kert, hanem kopár föld.

Jézus ebben a boldogmondásban a szelídeket szólítja meg, azokat, akik felismerik képességeiket, szellemi feladatukat, és a jövőbe fektetnek.

BOLDOGOK, AKIK AZ IGAZSÁGOSSÁGRA ÉHEZNEK ÉS SZOMJAZNAK

Boldogok azok, akik az igazságosságra éheznek és szomjaznak, mert majd kielégítik őket!

Ez a tézis teljes egészében megjelenik a judaizmusban:

Aki megízlel, még jobban kíván, s aki iszik belőlem, még jobban szomjazik. (Sirák fiának könyve⁹ 24,21)

7 A Misna a rabbinikus zsidóság első nagy műve. A Misna és későbbi kommentárja, a Gemára alkotják együtt a Talmudot; lásd a továbbiakat a szómagyarázatokban.

8 Misna, Szanhedrín 10,1; idézve a www.sefaria.org weboldal szerint: Mishna. <https://www.sefaria.org/texts/Mishnah>, [2019.07.31.]

9 Jézus Sirák fia a judaizmus egyik könyve, amelyet Kr. e. 175 előtt írtak. Nem vették fel a héber TeNaKh-ba, de egyike az apokrif iratoknak a keresztyén Ószövetségben. Vö. Wikipedia »Jesus Sirach«. https://de.wikipedia.org/wiki/Jesus_Sirach, [2018.10.29.]

Mire Jézus azt felelte nekik:

Én vagyok az élet kenyere, aki hozzám jön, meg nem éhezik, és aki bennem hisz, meg nem szomjazik soha. (Jn 6,35)

A kenyér és a víz a judaizmusban Isten útmutatásának, tanításának, a Tórának képe. Jézus az élő, testet öltött Tóra¹⁰, ezért Ő csillapíthatja az Isten Igéje iránti éhséget és a szomjúságot. Az éhség Isten Igéjére Ámos prófétánál is előkerül:

Jön majd olyan idő – így szól az én Uram, az Úr –, amikor éhínséget bocsátok a földre. Nem kenyérre fognak éhezni, és nem vízre fognak szomjazni, hanem az Úr igéjének hallgatására. (Ám 8,11)

A zsoltárokból két vers ugyancsak erről szól:

Esznek az alázatosak, és jóllaknak, dicsérik az Urat, akik Őt keresik. Szívetek legyen vidám mindenkor! (Zsolt 22,27)

Az oroszlánok is sýnylődnek és éheznek, de akik az Úrhoz folyamodnak, nem nélkülözik a jót. (Zsolt 34,11)

A negyedik boldogmondásban fontos az igazságosság szó, ami héberül *cedaka*. Gyakran nem helytálló az elképzelésünk arról, hogy mit jelent bibliai értelemben az igazságosság, mert nem héber kontextusban élünk és gondolkodunk. Az egyik egyházatya, Tertullianus az igazságosságot a római jogból kiindulva értelmezte – Tertullianus ugyanis ügyvéd volt. Luther magáévá tette az értelmezését. A reformáció atyja szerint az igazságosság az, hogy mindenki azt kapja, amit érdemel. Amikor Luther valójában meg akarta érteni az igazságosságot, figyelmen kívül hagyta a zsidó logikát és a rabbinikus értelmezési módszereket is.

Az igazságosság a zsidóság számára nem filozófiai vagy jogi fogalom, és a misztikához sincs semmilyen köze. Az igazságosságnak (*cedaka*) a zsidó felfogás szerint két jelentése van:

---

¹⁰ János 1,1.

1. Isten igazságosságát leginkább szövetséghez való hűségével lehet egyenlővé tenni. Ha Isten hű szövetségéhez, akkor igaz.
2. Az emberrel kapcsolatos *cedaka* egy cselekedet! Ha Isten szövetséghez való hűségében megtartja szavát, akkor az én részem, feladatom az, hogy az „igazságosság cselekedeteit” tegyem ebben a világban!

Az igazságosság fogalma nem következtethető ki egyszerűen a törvényből, hanem egy kapcsolatban nyilvánul meg. A Tórában ez világgossá válik Júda és Támár történetéből (1Móz 38). Férje halála után Júda menyje, Támár sógorával házasodik össze, aki nem sokkal később ugyancsak meghal. Júdának van egy harmadik fia, de attól való félelmében, hogy még őt is elveszti, megtagadja Támártól a sógorházasságot¹¹. Azért, hogy mégiscsak utódot szüljön, Támár prostituátnak öltözik. Elcsábítja Júdát, akitől terhes lesz. Terhessége miatt vád alá kerül. Júda halálos ítéletet kér rá, mire Támár közli vele, hogy még meg nem született gyermekeinek ő az apja. Júda felismeri, hogy helytelenül járt el. Támár ikreket hoz a világra: Percet és Zerachot. Júda mindkét gyermeket saját fiának ismeri el. Percet a Messiás felmenője lesz.

Júda és Támár története nem pozitív példa a keresztyén etika számára. De tudunkra ad egy nagyon fontos tanítást az igazságosságra nézve:

És megismerte Júda és mondta: Igazabb ő nálamnál, mert bizony nem adtam őt az én fiamnak Selának; de nem ismeré őt Júda többé. (1Móz 38,26)

וַיֵּבֶר יְהוֹדָה וַיֵּאמֶר וַיִּדְאָקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־יָנֹן לֹא־נִתְחַתְּיָהּ לְשִׁלָּהּ בְּנִי וְלֹא־יָסַר עוֹד לְדַעְתָּהּ:

HA ISTEN HŰ SZÖVETSE-
GÉHEZ, AKKOR IGAZ.

Támárt szajhának tartották, mert házasságon kívül esett teherbe. Miért nevezi őt akkor Júda igaznak?

¹¹ A levírátus (a latin *levir* szóból = sógor) annak a szokásnak a neve, amikor a gyermek nélkül elhunyt fivére feleségül veszi az özvegyet. A Tórában arra szolgál, hogy öröklésre jogosult fiú leszármazót szülhessen. Vö. Wikipedia »Le-virat«. <https://de.wikipedia.org/wiki/Levirat>, [2018.10.31]

Mert mindenáron utódot akart világra hozni! (A zsidó értelmezés szerint Támár kinyilatkoztatást kapott arról, hogy a Messiás az ő leszármazottjától fog születni.)

Egy állítólagos prostituáltat igaznak lehet nevezni? Ez egy általános szabály a Tórában? Természetesen nem! A Tóra elítéli a prostitúciót. De az igazságosság nem egy általános norma. Minden helyzet megkövetel egy új döntést, hogy hogyan lehetünk Istennel, embertársunkkal vagy a teremtéssel szemben igazak. „Ezért életünkben van egy folyamatos törekvés az igazságosságra a kapcsolatainkban. Végül is az Istenhez és az embertársainkhoz fűződő kapcsolat az, ami életünket élhetővé teszi, és értelmet ad az életnek” – írja ezzel kapcsolatban Susanne Schmid-Grether.¹²

AZ IRGALMASOK BOLDOGSÁGA

Boldogok a könnyörülők, mert rajtuk is könnyörülni fognak!

Ezzel a verssel kapcsolatban is magyarázatot kell keresnünk a héber Írásokban. A Példabeszédek könyvében a következő Igét találjuk:

Aki megutálja az ő felebarátját, vétkezik; aki pedig a szegényekkel kegyelmességet cselekszik, boldog az! (Péld 14,21)

A héber *irgalmasság* szót néha németül *javaknak* fordítják. Érdekes, hogy a héber *rachamim* (irgalmasság, könyörület, kegyelem) szó a *rechem* (anyaméh) szóval rokon. Alig van olyan fogalom, ami olyan szemléletesen és gyönyörűen kifejezésre juttatja azt, ahogy a mennyei a földivel összekapcsolódik. Egy áldott állapotban lévő nő érzi magában a jövőendő életet és óvni akarja. Ezt jelenti az irgalmasság! Egy anyai érzés, ami tiszta és érintetlen.

---

¹² Susanne Schmid-Grether: Auge um Auge, Zahn um Zahn – Texte aus der Bergpredigt auf dem jüdischen Hintergrund unter die Lupe genommen (Szemet szemért, fogat fogért – Tanulmányok a hegyi beszédről, a zsidó háttér tükrében), BoD 2019, 34.

Milyen kifejező kép: Isten irgalmassága egy új életet adó edényhez hasonlít!

Isten szeretete teljességében anyánk méhében (rechem) formált meg minket, egy olyan tervvel és rendeltetéssel, ami a Teremtő szívéből származik. Ezért minden alkalommal, amikor irgalmasságot gyakorlunk, megerősítjük, hogy Isten képére teremtett minket.

Szeretnék egy érdekes forrást közreadni, amely az irgalmasságot érdekes megközelítésből mutatja meg. Rabbi Szimon (280 tájékán) a Beresit Rabba midrásban az első ember teremtéséről beszél:

Amikor Isten az első ember megteremtésére készült, az Őt körülvevő és neki szolgálatot tévő angyalsereg két pártra és csapatra oszlott. Az egyik sereg azt mondta: „Ne teremtesék meg!” A másik viszont azt: „Teremtesék meg!” A szeretet és az igazság összeveszttek, az irgalom és a békesség összekülönböztek (vö. Zsolt 85,11). A szeretet azt mondta: „Teremtsék meg, mert szeretetet fog gyakorolni.” Az igazság azt mondta: „Ne teremtesék meg, mert mindenestől hazugsággá lesz.” Az irgalmasság azt mondta: „Teremtesék meg, mert az irgalmasság cselekedeteit fogja véghezvinni.” A békesség azt mondta: „Ne teremtesék meg, mivelhogy mindenestől fogva viszálykodás lesz.” Mit tett az Isten? Fogta az igazságot és levetette a földre, ahogy a Dániel 8,12-ben látható: „a földre vetette az igazságot.” Akkor így szóltak az Isten előtt álló szolgáló angyalok: Világ Ura, miért veted meg palotád seregeit? Engedd az igazságot felemelkedni a földről! Lásd Zsolt 85,12 versét: „Igazság sarjad a földből.”¹³

---

13 Genesiz (Beresit) Rabba 8 (6b), in August Wünsche (Übersetzer und Hg.): Bibliotheca rabbinica – eine Sammlung alter Midraschim. (Bibliotheca rabbinica – régi midrások gyűjteménye) Leipzig 1980–1985. Online-Ausgabe: Univer-sitäts-Bibliothek Frankfurt a. M. 2011–2013. <http://sammlungen.ub.uni-frankfurt.de/freimann/content/titleinfo/5019362> [2019.07.31]